

## ЕНТЕРИЈЕРИ ДУШАНА ЈАНКОВИЋА

**Апстракт:** Формирање на Вишој националној школи за декоративне уметности (1918–1921) и подстицајна атмосфера послератног Париза утицали су на то да Душан Јанковић (1894–1950) започне и оствари каријеру *декоративног уметника*. У његовом медијски разноврсном опусу присутне су и активности везане за опремање ентеријера, како у Француској тако и у Београду. Реч је о десетак пројеката који се односе на обликовање целокупног унутрашњег простора, појединачних комада намештаја и тепиха, као и на, карактеристично за епоху, осликавање зидних површина. Увек у складу са актуелним токовима, двадесетих година 20. века Јанковићев рад је оличење ар деко стила, док је у наредној деценији, бавећи се превасходно опремањем стамбеног простора, тежио сведеним и вишефункционалним решењима модернистичког рационализма. У тој области рада уметника репрезентују ентеријер мале сале београдског хотела *Касина* изведен за уметнички бал *Хиљаду и друга ноћ* (1923), сала *Тик-так* париског кабарета *Мулен руж* (1925) и вила породице Де Фаж у Сен Клуу (1932–1934).



1. Нацрт за ентеријер сале за одржавање уметничког бала *Хиљаду и друга ноћ*, 1923, МПУ 18354  
 1. Design for the interior of the hall for holding the *One Thousand and Two Nights art ball*, 1923, MAA 18354

Дошавши у Париз као студент архитектуре чије је школовање прекинуто Првим светским ратом, Душан Јанковић је 1917. године похађао инжењерско-архитектонску Школу за јавне радове (École des Travaux Publics), да би наредне године уписао Одсек за сликарство на Вишој националној школи за декоративне уметности (École Nationale Supérieure des Arts Décoratifs). Процват примењене уметности, настанак новог стила – ар декоа – и подстицајна средина, одредили су и стваралачки пут младог Јанковића. По завршетку студија 1921. године, он је започео каријеру свестраног *декоративног уметника*.<sup>1</sup>

## У стилу ар декоа

У уређењу ентеријера Душан Јанковић се први пут опробао у Београду 1923. године опремивши малу салу хотела *Касина* за уметнички бал *Хиљаду и друга ноћ* и то „на начин кубизма, црначке уметности и

биоскопа”, како је записао на сачуваном нацрту.<sup>2</sup> Африка и њен значај за модерна друштва била је актуелна тема и у југословенској престоници, па је Јанковић на фронталном зиду сале карикатурално представио музичаре и плесаче који у заносу играју уз џез, као на тада најмодернијим забавама. (Сл. 1) На бочним зидовима били су огромни прикази афричких скулптура у црвеној, плавој, жутој и црној боји, окружени густом геометријском орнаментиком јарких боја, која је покривала и таваницу.<sup>3</sup> У њу су били „уткани” и мотиви са пиротских ћилима, док је целина конципирана у складу са идејама синтетичког кубизма, орфизма, симултанизма и ар декоа. Подстакнут постулатом да модерност произлази из познавања и транспонована претходних уметничких појава, који је био потенциран како у програму престижних студија које је завршио тако и у еkleктичном карактеру ар декоа чији је био следбеник, Јанковић је још на студијама почео да ради на осавремењавању јужнословенске орнаментике, успевши да, на препознатљив начин, обједини савремено са традиционалним, а универзално са локалним (Prosen i Popović 2013: 204).

<sup>1</sup> Термин *декоративна уметност* настао је око 1875. у складу са великим значајем декорације и орнаментике у уметности еклектицизма. Тада се јавља и звање *декоративног уметника* који се бави различитим ликовним и примењеним дисциплинама, од пројектовања украса за фасаде грађевина, ентеријера и намештаја до графичког дизајна (Laurent 2003: 165).

<sup>2</sup> МПУ 18354. Сала је била обложена осликаним папирама, а није директно сликано на зидовима и таваници (Rozić 1987: 25).

<sup>3</sup> МПУ 12748/1–2

Намештај којим је уметник опремио малу салу *Касине* био је „какофоничан“, баш као и зидна декорација и џез музика, која га је инспирисала. Неочекивани скуп кафанских, баштенских и кућних столова, столица, фотеља и хоклица био је намењен онеобичавању искуства учесника бала. Ентеријером мале сале, нацртима за плакат и за костиме Јанковић је показао своју умешност да их обједини истим идејама и ликовним изразом и тако створи *целовито уметничко дело*. У поређењу са радовима других аутора изведеним за овај бал, а о којима је остало мало трагова, Јанковићева решења припадају најавангарднијој струји (Поповић 2018: 125–148).

Модерни дух водио је уметника и наредне 1924. године, када је од једног становника Београда или Ниша добио прву поруџбину за пројектовање намештаја. Он је припремио детаљне нацрте са упутствима за израду секретера, столице, фотеље, софе, стола и седам чајних сточића елементарних форми и правих линија с наглашеним, декоративним, контрастом спољних површина фурнираних црним дрветом сјајне политуре и унутрашњих делова од дрвета светле боје.<sup>4</sup> Изглед намештаја јесте у складу са ауторовим уверењем, о чему је раније писао (1922: 544), да примењена уметност треба да тежи усклађености

намене предмета с материјалом од кога се изводи, складу целине и детаља, а да украсни елементи „нису неопходни“. Такође, на решењима су видни и утицаји Франсиса Журдена (Francis Jourdain), свестраног ствараоца и следбеника Адолфа Лоса (Adolf Loos), и архитекте Робера Мале-Стевана (Robert Mallet-Stevens), Јанковићевих узора (Popović 2011: 112; Поповић 2019: 212–213).

Крајем 1924, Душан Јанковић је позван да учествује у припремама за учешће Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца на Међународној изложби модерних декоративних и индустријских уметности (Exposition internationale des arts décoratifs et industriels modernes), одржаној наредне године у Паризу.<sup>5</sup> Решење за изглед павиљона дао је Мирослав Крејчик објединивши различите регионалне стилове у „један модеран југословенски дом“ (Д. 1925: 12–13). Декорисање „шумадинског“ трема поверено је Јанковићу, који је предложио да стубови и горња лучна конструкција буду осликани гроздовима и лишћем винове лозе стилизованим по узору на тканине и везене предмете народног стваралаштва, односно упечатљивом ар деко цветном орнаментиком надахнутом мотивима са једног македонског зубуна, а која је двадесетих година била његов „заштитни

4 МПУ 17452/1–7. Није познато да ли је намештај по овим нацртима и израђен.

5 Јанковић је (1922) писао о припремама ове изложбе у београдском часопису *Мисао*.



2. Нацрт за ентеријер просторије у кући Јована Цвијића, 1925, МПУ 12741  
2. Design for the interior of a room in the house of Jovan Cvijić, 1925, MAA 12741

знак”<sup>6</sup> (Поповић 2008/2009: 127–129, 132–133). Међутим, француски организатори одбили су Крејчиков пројекат сматрајући га неодговарајућим за савремену естетику, на чему су посебно инсистирали. Због тог „непријатног изненађења” почетком 1925. године формирана је нова комисија која је посао поверила архитекти Стјепану Хрибару и сликару Томиславу Кризману (*idem* 1997: 233–236), док је за подизање продајног објекта задужила Бранислава Којића и, највероватније, Јанковића за фасадну орнаментуку.<sup>7</sup>

Јанковићев рад на повезивању традиције и модерног израза очуо је 1925. године и Јован Цвијић. Он је поручио скице за уређење једне од просторија у кући, коју је у српском националном стилу опремио Драгутин Инкиостри Медењак 1907. године. Уметник је извео два решења, у националној и у париској варијанти ар декоа.<sup>8</sup> Очекивано, прихваћен је предлог у кључу балканске собе, са миндерлуцима, ниским сточићем, ћилимом и јастуцима упадљиве

орнаментике јарких боја, транспоноване из народног стваралаштва, а која је преплављивала таваницу и горње зоне зидова. Орнаментална разиграност уравнотежена је белином доњих зидних зона и светлошћу огромног прозора који захвата готово читав зид.<sup>9</sup> (Сл. 2) Због болести и смрти славног научника, Јанковићев нацрт није изведен (*idem* 2011: 94–96).

Средином двадесетих година, Јанковић ствара са великим еланом. У Београду се сматра да „има, можда, највише талента и оригиналности међу југословенским декоративним уметницима” (Милачић 1925: 7), а његов рад је запажен и у Паризу, у коме тада живи. Почетком августа 1925. године Јанковић је послао два рада на конкурс *Мулен ружа* (Moulin Rouge) за уређење сале *Тик-так* (Tic-Tac).<sup>10</sup> За реализацију је изабран његов пројекат број два – за осликавање зидних површина представама плесача, музичара, музичких инструмената и са обиљем орнаментике.<sup>11</sup> (Сл. 3) Крајње стилизоване, фрагментиране, са ефектом заталасаног покрета и „утопљености” у орнамент образован од заобљених полукружних сегмената, Јанковићеве фигуративне представе су

6 МПУ 12745, 12744, 12746

7 Уочава се сличност фасадне декорације Којићевог павиљона (*Exposition* 1925) са Јанковићевом скицом (МПУ 12813) за продајни објекат.

8 Приказан је елегантан салон са орнаментисаним зидовима и таваницом и црно-белим намештајем налик на онај који је Јанковић пројектовао 1924. године (МПУ 12740).

9 МПУ 12741

10 Кабаре, основан 1889, страдао је у пожару 1915, а обновљен је 1921.

11 МПУ 12742, 18366



3. Нацрт за осликавање сале кабареа *Мулен руж*, 1925, МПУ 12742

3. Design for painting the *Moulin Rouge* cabaret hall, 1925, MAA 12742

„готово футуристички конципиране“ (Rozić 1987: 26). Његов препознатљив цветни орнамент, допуњен приказима лишћа и птица, био је на зиду са великим четвороделним отворима, прозорима или вратима.<sup>12</sup> Поред црвене, која је била заштитни знак кабарета, све је било у тоновима црне, златне, сребрне, наранџасте и окер боје. Успела декорација сале изведена у свеprisутном ар деко стилу донела је Јанковићу и посао на дизајнирању плаката и винске карте.<sup>13</sup> Задовољан постигнутим, Јанковић ће касније, у сажетом аутобиографском тексту, посебно истаћи ангажман за *Мулен руж* (*loc. cit.*).

Током „лудих двадесетих година“ на сваком кораку ницали су ресторани, кафеи, коктел-барови и други

12 За декорисање зидних површина бочних зидова са великим прозорима / вратима Јанковић је осмислио и други, такође, веома модеран геометријски орнамент с правоугаоницима, квадратима, сегментима круга, цикцак и таласастим линијама у сличном колориту (МПУ 12743). Он, међутим, није прихваћен за реализацију.

13 Сала је отворена 19. септембра 1925. Наредне године, њен власник Флеријо (Fleuriot) је банкротирао. Уметнику је исплатио 1.400 франака.

простори бујног друштвеног живота, а тиме и потреба за њиховом препознатљивошћу, па је уређење ентеријера поверавано стручњацима. Међу њима био је и Јанковић. Једна скица за изглед бара открива и његову заинтересованост за технолошки напредак свога доба. Одушевљен својствима накролака, са којима се упознао обилазећи павиљон проналазача Жана Песоа (Jean Paiseau) на париској изложби,<sup>14</sup> Јанковић је скицирао ентеријер чији су сви елементи изводљиви од тог синтетичког материјала: седефносребрна оплата зидова и полуобличасте таванице, подеона декоративна трака са црвеним и наранџастим елипсама, масивни сиви оквир високог француског прозора, црвено-сиви полулоптасти лустер, црни столови и столице.<sup>15</sup> Око 1925. године настао је и цртеж на коме је једноставан црно-бели намештај, столови, клупе, столице и купасте,

14 Песоа је за откриће накролака добио Велику награду (Grand Prix) изложбе. Накролак, препознатљивог седефастог сјаја, коришћен је и за израду накита, тоалетног прибора, у аутомобилској индустрији и ентеријеру. Песоа је пронашао и нов начин израде вештачких бисера и седефа.

15 МПУ 12738, поклон Колет Јанковић.



4. Нацрт за ентеријер дневне собе виле у Сен Клуу, 1934, МПУ 12735

4. Design for the interior of the living room of the villa in Saint-Cloud, 1934, MAA 12735

шестоугаони лустери,<sup>16</sup> приказан у сали ресторана са таваницом и зидовима декорисаним црно-белим квадратним мрежама, односно вертикалним пољима горе црним, а доле испуњеним ситним спиралним орнаментима.<sup>17</sup> Приказ плени архитектонском прецизношћу којом су обједињени функционални и декоративни елементи ентеријера и указује на наредну фазу, почетком тридесетих година 20. века, када ће уметник ретко обликовати и примењивати орнамент.

Током 1926. године, Јанковић је сарађивао са угледном мануфактуром за израду модерног намештаја *Браћа Геран* (Guérin frères, 12–14 Faubourg Saint Antoine, XII a). Међутим, судећи по сачуваном, његов ангажман односио се на дизајнирање рекламног материјала.<sup>18</sup>

## У стилу модернистичког рационализма

Велика економска депресија угрозила је и егзистенцију Душана Јанковића. Тада је највише радио на комерцијалном графичком дизајну и на архитектонским пројектима за виле чланова своје породице. Један ће и реализовати: по поручбини Игет (Huguette) и Филипа де Фажа (Philippe de Fages), сестре и зета његове супруге Колет, подигао је и опремио здање у улици Севен Венсан број 22 (22 Rue Sévin Vincent) у Сен Клуу, у околини Париза.<sup>19</sup> Дуго планирано, оно је почело да се подиже 1932, а завршено је у јесен 1934. године, када су изведени и последњи детаљи ентеријера. Јанковић је двоспратну вилу обликовао у модернистичком стилу, користећи кубичне волумене, с надстрешницом над улазом, с великим угаоним прозорима и кровном терасом (Поповић 2019). У истом стилу био је и ентеријер који је, захваљујући сачуваним скицама и нацртима, могуће делимично реконструисати.

Дневна соба, смештена у приземљу и стакленим вратима повезана са вртом, била је највећа просторија (30 м<sup>2</sup>) у вили. Де Фаж је почетком 1934. године одобрио Јанковићев предлог за њено опремање – акварелисани цртеж дела просторије.<sup>20</sup> [Сл. 4] У складу са обичајем, изгледу зидова посвећена је посебна пажња: декорисани су белом решетком крупних сегмената испуњених смеђим тоновима. Приказан је намештај беле боје: вишеделна комада, две ниске клупе и масивна маска радијатора аеродинамичног

облика и са високим издуженим доњим делом погодним за седење, уз додате јастуке. На поду је представљен смеђи тепих с мотивом испреплетених трака, као на маски радијатора. На зиду је аплика у виду пресечене кугле од беле легуре, налик на модел који је немачки архитекта Екарт Мутесијус (Eckart Muthesius) пројектовао за осветљење палате *Маник баг* (Manik Bagh) махараџе од Индора око 1930. године (Billé 2019: 141).

Након усвајања нацрта, Јанковић је наставио да разрађује елементе ентеријера дневног боравка. Дефинисао је орнаментику зидне декорације варирајући мотив образован од кратких наранџастоцрвених и смеђих линија груписаних у различите геометријске схеме,<sup>21</sup> а већ осмишљен за дезен текстила за меблирање намештаја. Тамнији колорит био је условљен изменама у материјалу коришћеном за израду намештаја: уместо планираном скупоценом белом сикомором, намештај је фурниран смеђом ораховином.<sup>22</sup> Вишеделни орман, дугачак око четири метра, доминирао је простором дневне собе.<sup>23</sup> Његове металне ручке – цеви чији крајеви пролазе кроз паралелне квадратне плочице – указују на утицај Мале-Стевана, који је такве геометријске форме радо примењивао као детаљ архитектуре или намештаја (Rivoirard 2013: сл. на стр. 69; Badetz 2013: сл. на стр. 113). За дневну собу изведене су и ниске тапациране фотеље и клупе са бочним странама од савијеног дрвета у облику широког обрнутог латиничног слова „и“.<sup>24</sup> [Сл. 5] На исти начин обликована је и гарнитура од шест столица и расклопљивог стола, која је добила своје место у једном од углова ове велике просторије.<sup>25</sup>

Радећи на намештају Де Фажових, Јанковић је намеравао да користи и метал за његову израду, најпре за клупе, фотеље-лежаљке (chaise longue), расклопљиве столове и столице.<sup>26</sup> Како се његова замисао мењала од идеје до реализације, најочљивије је на скицама за кревете у спаваћим собама. Он је прво предвидео употребу металних цеви за целокупну фронталну страну постеље, потом и варијанту да само средишњи, декоративни део буде од гвожђа, алуминијума или бакра, а остало од храстовине или ораховине.<sup>27</sup> Међутим, на крају је читава фронтална страна изведена од дрвета са украсним ромбоидним мотивима фурнираним дрветом палисандра, ораха, храста, трешње, липе и крушке.<sup>28</sup>

16 Овакав лустер је и на скици МПУ 17459/2 из времена око 1937. године.

17 МПУ 12739, поклон Колет Јанковић.

18 Сачувано је пет ар деко цртежа за оглашавање ове мануфактуре чији је главни дизајнер тада био Жорж Шампијон (Georges Champion) (МПУ 14476, 17353/4, 14475, 14477, 12892).

19 Јанковић је извео и више решења за уређење ентеријера дневног боравка Де Фажових у њиховом париском стану / кући у улици Матис (31 Mathis, XIX a.; МПУ 17461/1, 17461/2).

20 МПУ 12735. За сваки од приказаних комада намештаја сачуване су скице и нацрти за извођење. Овај угао собе приказан је и на детаљном цртежу, МПУ 17460/2, где се скреће пажња на распоред квадрата на зиду и да тепих нема ресе.

21 МПУ 12747

22 МПУ 12736. На овом нацрту Јанковић је зидове орнаментисао збијеним таласастим линијама смеђих и наранџастих тонова, од којих је уобличена и шара на приказаном тепиху.

23 МПУ 17460/1

24 МПУ 17460/4, 17460/5, 17460/16

25 17460/13 (померањем и расклапањем „и“ ногара повећава се површина стола), 17460/5, 17460/16

26 МПУ 17460/14, 17460/15, 12887, 17460/14, 17460/15, 17460/16, 12887, 17460/18

27 МПУ 17452/8, 17452/9. Врсте материјала наведене су на скицама.

28 МПУ 17452/10

Будући да је сматран за симбол модерно опремљеног ентеријера, намештај од металних цеви био је изузетно тражен и у Француској, нарочито од 1930. године (Brunhammer 1997: 42–55). Серијски произведен, био је доступан најширим друштвеним слојевима, док су имућни људи могли да приуште уникатне, за њих пројектоване, комаде намештаја (*ibid.*: 56–57; Billé 2019: 164). Таква је била и породица Де Фаж. Размишљајући о столицама за њихову вилу, Душан Јанковић се инспирише пионирским остварењима Баухауса,<sup>29</sup> оличеним у антологијским моделима В 34 Марсела Бројера и МР 10 Миса ван дер Роа.<sup>30</sup> Он је, такође, интерпретирао столицу француског архитекте Гијоа (Guillot) која је, као производ *Тонета*, била изложена 1932. године у париском музеју *Галијера* (Musée Galliera).<sup>31</sup>

Јанковић је августа 1931. године скицирао упечатљиву фотељу-лежаљку са седиштем и наслоном таласасте форме ослоњену на три конструктивна круга, од којих два бочна служе и као наслони за руке.<sup>32</sup> (Сл. 6) Њена реализација захтевала би веома софистицирану и напредну технологију било да је уметник размишљао о употреби метала или савијеног ламинираног дрвета, новог материјала који је управо у то време постао обележје авангардног скандинавског дизајна Алвара Алта (Alvar Aalto).<sup>33</sup> За Јанковићев опус у целини карактеристична је управо способност да различите нове уметничке појаве креативно примени у складу са потребама својих клијената.

Међу сачуваним цртежима за израду намештаја Де Фажових јесте и скица за библиотечки орман у радној соби. То је функционални, безорнаментални дрвени комад намештаја с доњим затвореним деловима и горњим отвореним полицама намењеним посебним врстама публикација или грамофонским плочама.<sup>34</sup> Осим намештаја, Јанковић је пројектовао и друге употребне предмете – тепихе, сервисе за ручавање и есцајг.<sup>35</sup> То му није представљало тешкоћу јер се још од почетака своје каријере бавио израдом тепиха и предмета од керамике и порцелана, добијајући и похвалу критике и имајући значајне клијенте

29 Владимир Розич (1987: 26) у Јанковићевим скицама за намештај види баухаусовски дух оличен у употреби једноставних и лаких алуминијумских елемената намењених индустријској производњи, као и ар деко склоност ка уникату и старим занатима.

30 МПУ 12907/1, 12907/2, 12908, 12909; МПУ 12891, 12894

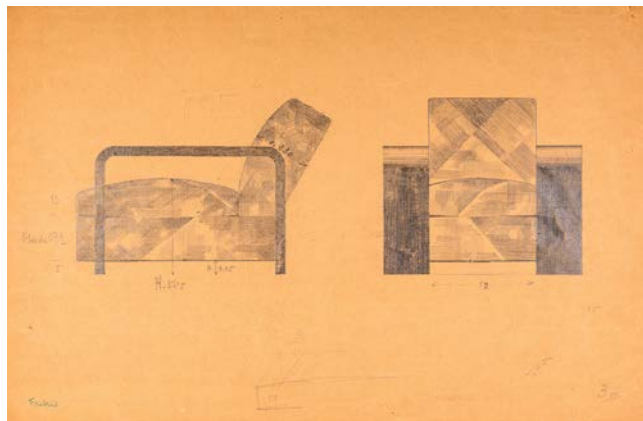
31 МПУ 12891, 12894

32 МПУ 12923. У оквиру тих истраживања настале су и малене скице за столицу са спојеним седиштем и наслоном извијених и спирално увијених крајева са ногарима у виду трапеза, правоугаоника или лучно извијених од дрвета или метала (МПУ 12887, 12888, 12889, 12890, 12891).

33 Француска је средином тридесетих година постала важан центар за ширење утицаја скандинавског дизајна захваљујући његовој присутности кроз активности фирме *Стилклер* (Stylclair) (Brunhammer 1997: 67).

34 МПУ 17460/19

35 МПУ 12735, 12736, 12753, 10353, 13214, 17469/10. Не можемо са сигурношћу да тврдимо да су скицирани предмети и изведени.



5. Нацрт за фотељу за дневну собу виле у Сен Клуу, 1934, МПУ 17460/9  
5. Design for an armchair for the living room of a villa in Saint-Cloud, 1934, MAA 17460/9

(Rozić 1987: 17–18, 26–27; Поповић 2008/2009: 125–142). У тежњи да оствари складну целину целокупног ентеријера и екстеријера, идеал уметника тога доба, он је њихову орнаментику и колорит ускладио са осликаним зидовима и мебл-штофом намештаја.

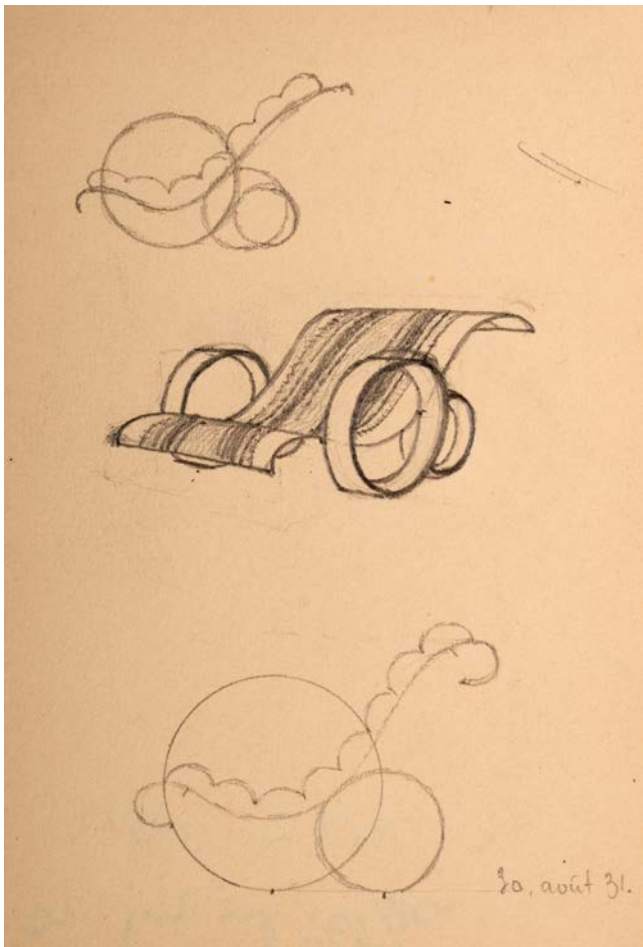
Подигнута и опремљена, вила породице Де Фаж донела је Јанковићу нове поруцбине, о чему је остало мало података.<sup>36</sup> Почетком 1935. године, у Сен Клуу или околини, извео је „неке пројекте и зидне декоре“ радећи „10 до 12 часова дневно“ како би све то „хитно“ завршио.<sup>37</sup> На јесен те године, Јанковић добија стално запослење у Државној штампарији Краљевине Југославије и сели се у Београд. Наредне године почео је да ради на пројектовању намештаја за свој нови дом, највише се ослањајући на решења из Сен Клуа.

Изради породичног намештаја претходиле су бројне скице, уобичајене за студиозни приступ уметника. На њима је уочљиво настојање да се омогући складно функционисање породице чији су чланови имали различите потребе – супруге чија се збирка етнографских предмета непрестано увећавала, двојице синова – тинејџера са уметничким склоностима – као и да се смести више хиљада књига заједничке библиотеке. Изглед дневне собе био је у потпуности подређен сакупљачкој страсти. Опремљена огромним вишенаменским орманима, витринама, покретним сточићима и расклопљивим канабетом, била је више налик на музејски депо него на удобан кућни кутак.<sup>38</sup> Трпезаријски намештај био је типичнији за средину: серван и велики правоугаони сто на развлачење,

36 Изворе представљају писмо Љубомиру Љуби Ивановићу од 29. априла 1935, неколико архитектонских макета, а постоји могућност да су неке сачуване скице настале за те прилике.

37 Писмо Ивановићу од 29. априла 1935.

38 МПУ 17459/4, 5, 7, 12893



6. Скица за фотелју-лежалак, 1931, МПУ 12923  
6. Sketch for a chaise longue, 1931, MAA 12923

са доњим конструкцијама у виду латиничног слова „и”, као и столице правоугаоног наслона.<sup>39</sup> Намештај у спаваћој соби, ниски брачни кревет, нахтаске, гардеробни ормани, тоалетни сто, столица, сточић, комода и правоугаони сандук за постељину,<sup>40</sup> својом једноставном конструкцијом подсећају на уметников намештај из 1924. године. Декоративни, геометријски компоновани елементи јесу и функционални – присутни су на ногицама, шаркама и ручкама. Атрактивније су решени на нацрту за комоду са спреда приказаним шаркама у виду три хоризонталне металне траке, а која се затвара механизмом са упечатљивим катанцем – ручицом.<sup>41</sup> Тај цртеж био је полазна тачка за комоду, једини сачувани комад намештаја породице Јанковић.<sup>42</sup> Она је истог заобљеног облика, са двоја врата која, када се отворе, откривају фиоке у пет

39 МПУ 17459/5, поклон Војиславе Розић.

40 МПУ 17452/1, 12901, поклон Војиславе Розић.

41 МПУ 17458/1

42 МПУ 26237, поклон Војиславе Розић.

редова. Као већина оновременог модерног намештаја, комода је израђена од дрвених панел-плоча и масива липе и, уместо дрвеним фурниром, обложена је квадратним листовима књиговезачког папира беж боје. Данас је тешко утврдити да ли је то неочекивано решење првобитно или припада каснијем времену, као и како је изгледала кружна метална апликација око кључаонице. Комода стоји на ниским ногицама које својим заобљеном предњом страном излазе у простор. (Сл. 7) Заобљена форма присутна је и на решењу за брачну постељу из 1937. године, где је она у функцији постаментна двома плочама које належу једна преко друге и развлаче се по потреби.

У периоду до 1938. године Јанковић је више пута скицирао ниске масивно тапациране фотеле са руковатима у виду дрвених или металних правоугаоних и заобљених „и” форми.<sup>43</sup> На једном цртежу назначио је да су носећи елементи од дрвета, бочни од дуралуминијума, тада нарочито популарног, а да је тапацирунг од коже.<sup>44</sup> Приказао је и гарнитуру са округлим алуминијумским сточићем са три искошене ножице и одговарајућу, ниску фотелју такође алуминијумске конструкције и наслона за руке.<sup>45</sup> Јанковић је скицирао и изглед купатила, са уграђеном правоугаоном кадом, великим двокрилним орманом са елипсоидним огледалом и фотелјом заобљеног наслона и руконаслона.<sup>46</sup>

Душан Јанковић је будно пратио актуелне трендове, али и их повезивао и са идејама које су обележиле претходну деценију.<sup>47</sup> Он је реинтерпретирао фотелју париске декоратерске фирме *Доминик* (Dominique) из 1924. године, један од симбола ар декоа.<sup>48</sup> По укусу четврте деценије, Јанковић елегантну париску „кубистичку” фотелју тапацирану споља црном, а изнутра наранџастом свилом (Duncan 1984: pl. 46, 47), преводи у нижу и гломазну форму, закошеног троделног наслона са бочним странама од више степенасто поређаних дрвених плоча које чине и постамент фотеле.<sup>49</sup> Осавремењена крајем двадесетих година 20. века и омиљена због своје једноставне форме (*ibid.*: pl. 82), клуб-фотелја је, такође, заокупљала Јанковићеву пажњу.<sup>50</sup>

По повратку у Београд, Јанковић је имао и једног клијента, архитекту Ивана Грпца, који му је 1936.

43 МПУ 12906, 12910, 12919, поклон Колет Јанковић.

44 МПУ 12919, поклон Колет Јанковић.

45 МПУ 12895, поклон Колет Јанковић.

46 МПУ 17459/1, поклон Војиславе Розић.

47 Скице МПУ 12903, 12905, 17459/1–7, 2903, 17459/2 изведене су у духу повратка употреби дрвета, транспоновану форми из природе у дизајн намештаја, као и модернизацији старих стилова.

48 МПУ 12921, поклон Колет Јанковић. И *Доминик* је за ову фотелју имао узор – у делу чешког кубизма из 1911. године.

49 МПУ 12896, 12899, 12904, поклон Колет Јанковић. Уметник је на скицама дефинисао и њене димензије.

50 МПУ 12900, 12918



године поручио намештај за спаваћу собу.<sup>51</sup> Двокрилни гардеробни орман, комода, кревет, сточић и фотеља били су од троугластих елемента који, својим обликом и текстуром коришћеног дрвета (фурнира), имају и конструктивну и декоративну функцију.<sup>52</sup> Сложенија варијанта намештаја, такође са доследно примењеним троугластим формама, приказана је на више нереализованих скица.<sup>53</sup> На њима је и кревет популарног *чамац* типа, који подсећа на примерак од лакованог дрвета и скупоцене галиша коже француског ебенисте Андре-Леона Арбија (André-Léon Arbus) изведен у сарадњи са Жаном Динаном (Jean Dunand) (*ibid.*: pl. 1).

51 Грбац је живео у Балканској 12 (Адресар 1934: 28). По запису Колет Јанковић, на полеђини нацрта МПУ 17451/1, намештај је касније пренет у кућу Грпчевог брата у Краљевиће на Хрватском приморју. Није познато где је изведен овај и други намештај који је Јанковић пројектовао. Помишљамо да је то могла бити и столарска радионица у Нишу чији је власник био његов млађи брат Гојко Јанковић.

52 На скици за фотељу (МПУ 12912) стоји забелешка да је она реализована.

53 МПУ 17451/1-7. Блиске решењима Грпчевог намештаја јесу и скице МПУ 12896, 12904, 12899.

\*\*\*

Бавећи се пројектовањем ентеријера и намештаја, као и другим областима стваралаштва, Душан Јанковић је доследно исказивао свој модернистички сензибилитет. Стилски прошлости нису исходишта његовог рада, осим настојања да модернизује југословенску народну орнаментуку, што је било у складу са укусом епохе. Његови ентеријери из двадесетих година оличење су ар декоа. Богато осликаних зидова и таваница, са обиљем цветне и геометријске орнаментике, они су карактеристични за ауторов целокупни рад током прве деценије његовог стваралаштва. Фигуралне композиције, и то у духу дерадикализованог кубизма, ретко је изводио (*Касина*, *Мулен руж*). Осликавање зидних површина остаће актуелно и током тридесетих, када је Јанковић напустио претходне обрасце. Сачуване скице за вилу у Сен Клуу показују да је осмислио дискретан геометријски орнамент од низа кратких паралелних црта, чијим комбиновањем постиже динамичност и разноврсност. Намештај који Јанковић пројектује, од самог почетка 1924. године, крајње је функционалан, сведеног облика и лишен орнаментике, док је



7. Комода, око 1937, МПУ 26237  
7. Commode, around 1937, МАА 26237

декоративност постигнута облагањем фурнирима занимљиве структуре и контрастне боје. Уз ретке изузетке (пројекат за Цвијићеву кућу), он ће у том маниру стварати и тридесетих година, када ће намештај заузимати важније место у његовом раду. Као и његови савременици наклоњени модернизацијским токовима, Јанковић је размишљао о рационализацији простора и његовом функционалном опремању, односно о вишенаменском, лако преносивом и расклопљивом намештају при чијој изради нови материјали и технологије имају одговарајући значај. Управо намештај показује колико је Јанковић остао доследан свом младалачком уверењу да је циљ примењене уметности усклађеност намене предмета са материјалом од кога се изводи, као и тежња ка складу целине и детаља, при чему украсни елементи нису неопходни.

## ЛИТЕРАТУРА

- Billé, R. 2019  
Louis Sognot et Charlotte Alix, un duo de créateurs français, in: *Moderne Maharajah. Un mécène des années 1930*, ed. R. Billé i L. Curtis, Paris: Musée des Arts décoratifs, 158–169.
- Billé, R. 2019  
Eckart Muthesius, mobilier, luminaires et mise en scène au service d'une esthétique moderne, in: *Moderne Maharajah. Un mécène des années 1930*, ed. R. Billé i L. Curtis, Paris: Musée des Arts décoratifs, 134–149.
- Поповић, Б. 2019  
Француско архитектонско искуство Душана Јанковића, *Зборник Матице српске за ликовне уметности* (Нови Сад) 47: 209–223. (Popović, B. 2019, Francusko arhitektonsko iskustvo Dušana Jankovića, *Zbornik Matice srpske za likovne umetnosti* (Novi Sad) 47: 209–223.)
- Поповић, Б. 2018  
Душан Јанковић на балу уметника 1002. ноћ у Београду 1923. године, *Годишњак града Београда* (Београд) LXV: 125–148. (Popović, B. 2018, Dušan Janković na balu umetnika 1002. noć u Beogradu 1923. godine, *Godišnjak grada Beograda* (Beograd) LXV: 125–148.)
- Badetz, Y. 2013  
Le style national d'une oeuvre collective, in: *1925 quand l'art déco séduit le monde*, ed. E. Bréon i Ph. Rivoirard, Paris: Cité de l'architecture et du patrimoine i Éditions Norma, 104–119.
- Prosen M. i Popović, B. 2013  
Art déco en Serbie, in: *1925 quand l'art déco séduit le monde*, ed. E. Bréon i Ph. Rivoirard Paris: Cité de l'architecture et du patrimoine i Éditions Norma, 198–207.
- Rivoirard, Ph. 2013  
L'architecture à l'Exposition de 1925, in: *1925 quand l'art déco séduit le monde*, ed. E. Bréon i Ph. Rivoirard, Paris: Cité de l'architecture et du patrimoine i Éditions Norma, 68–75.
- Popović, B. 2011  
*Primenjena umetnost i Beograd 1918–1941*, Beograd: Muzej primenjene umetnosti.
- Поповић, Б. 2008/2009  
Керамика и порцелан Душана Јанковића, *Зборник Музеја примењене уметности* (Београд) 4/5: 125–142. (Popović, B. 2008/2009, Keramika i porcelan Dušana Jankovića, *Zbornik Muzeja primenjene umetnosti* (Beograd) 4/5: 125–142.)
- Laurent, S. 2003  
The Artist Decorator, in: *Art Deco 1910–1939*, ed. Ch. Benton, T. Benton i Gh. Wood, London: Victoria and Albert Museum, 165–171.

Поповић, Б. 1997

Учешће Краљевине СХС на Међународној изложби модерних примењених и индустријских уметности у Паризу 1925. године, *Зборник Народног музеја* (Београд) XVI-2: 233–243. (Popović, B. 1997, Učesće Kraljevine SHS na Međunarodnoj izložbi modernih primenjenih i industrijskih umetnosti u Parizu 1925. godine, *Zbornik Narodnog muzeja* (Beograd) XVI-2: 233–243.)

Rozić, V. 1987

*Dušan Janković. Život i delo 1894–1950*, Beograd: Muzej primenjene umetnosti.

Duncan, A. 1984

*Art Deco Furniture*, London: Thames and Hudson.

Modd, E. 1969

*Modern Furniture*, London: Studio Vista.

## ИЗВОРИ

Колекција дела, приватна и пословна документација Душана Јанковића, Музеј примењене уметности, Београд.

Јанковић, Д. 1922

Декоративна уметност, *Мисао* (Београд) 55: 544–546. (Janković, D. 1922, Dekorativna umetnost, *Misao* (Beograd) 55: 544–546.)

Јанковић, Д. 1922

Поводом предстојеће међународне декоративне изложбе у Паризу 1924. године, *Мисао* (Београд) 59/60: 936–938. (Janković, D. 1922, Povodom predstojeće međunarodne dekorativne izložbe u Parizu 1924. godine, *Misao* (Beograd) 59/60: 936–938.)

Милачић, З. Д. 1925

Међународна изложба декоративних и индустријских уметности у Паризу, *Политика*, 17. јануар: 7. (Milačić, Z. D. 1925, Međunarodna izložba dekorativnih i industrijskih umetnosti u Parizu, *Politika*, 17. januar: 7.)

Д. 1925

Ми на изложби у Паризу, *Илустровани лист*, 25. јануар: 2–13. (D. 1925, Mi na izložbi u Parizu, *Ilustrovani list*, 25. januar: 2–13.)

*Exposition 1925*

*Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes, Section Serbe-Croate-Slovène*, Paris.

*Адресар 1934*

*Адресар седишта Дунавске бановине Новог Сада са нашом престоницом Београдом, Земуном и Панчевом*, Београд. (Adresar 1934, *Adresar sedišta Dunavske banovine Novog Sada sa našom prestonicom Beogradom, Zemunom i Pančevom*, Beograd.)

## Summary

### BOJANA POPOVIĆ

Museum of Applied Art, Belgrade, Serbia  
bojana.popovic@mmpu.rs

## INTERIORS BY DUŠAN JANKOVIĆ

Dealing with interior and furniture design, as well as other areas of creativity, Dušan Janković (1894–1950) consistently expressed his modernist sensibility. The styles of the past are not the origin of his work, except for the effort to modernize Yugoslav folk ornamentation, which was in accordance with the taste of the era. His interiors from the twenties are the epitome of Art Deco. Richly painted walls and ceilings, with an abundance of floral and geometric ornamentation, they are characteristic of the author's entire work during the first decade of his creativity. Figural compositions, and in the spirit of de-radicalized Cubism, he rarely represented (*Kasina*, 1923; *Moulin rouge*, 1925). The painting of wall surfaces will remain relevant even during the thirties, when Janković left the previous patterns. The surviving sketches for the villa in Saint-Cloud (1934) show that he devised a discrete geometric ornament of a series of short parallel lines by combining, which achieved dynamism and variety. The furniture designed by Janković, from the very beginning in 1924, is extremely functional, reduced in form and devoid of ornamentation, while decorativeness is achieved by a covering with veneers of an interesting structure and contrasting color. With rare exceptions (the project for Jovan Cvijić's house, 1925), he will create in this manner in the 1930s, when furniture design will occupy a more important place in his work. Like his contemporaries inclined to modernization trends, Janković thought about the rationalization of space and its functional furnishing, that is, about multi-purpose, easily portable and foldable furniture, in the production of which new materials and technologies have a corresponding importance. It is the furniture that shows how consistent Janković remained with his youthful conviction that the goal of applied art is the harmony of the purpose of the object with the material from which it is made, as well as striving for harmony of the whole and details, whereby decorative elements are unnecessary.

Translated by Tatjana Nišić